

Ш.С. НҰРМҰХАМЕДОВА¹ , Н.Д. МЫРЗАХАН^{1*}

¹Халықаралық туризм және меймандостық университеті

(Қазақстан, Түркістан), E-mail: myrzahan.nurbolat@iuth.edu.kz

ТҮРКІСТАН ҚАЛАСЫНДАҒЫ ТУРИСТІК ОБЪЕКТІЛЕРДІҢ БҮГІНІ МЕН БОЛАШАҒЫ

Аңдатпа. Қазіргі таңда туризм және қызмет көрсету саласы қарқынды дамып келе жатқан салалардың бірі деп айтсақ болады. Туризмді жандандыру экономика құрылымындағы жаңа секторды анықтап қана қоймайды, сонымен қатар ұлттық экономиканы күшейтуде маңызды рол ойнайды. Зерттеу жұмысының мақсаты - Қазақстан Республикасының туристік саласын дамытудың 2019 - 2025 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасында ТОП-10 енген ең перспективалы бағыттар ретінде Қазақстанның 10 басым туристік аумақтарына кіретін Түркістан қаласына дағы туристік объектілердің бүгінгі мен келешегіне байланысты ғылыми зерттеу жұмысын жүргізе отырып, оны әрі қарай дамытудың және ұтымды ұйымдастырудың негізгі тетіктерін ұсыну болып табылады. Түркістандағы туризмді дамытудың тиімділігі заманауи туристік кешенді қалыптастырудың және Қазақстан экономикасына туризмнің қосатын үлесін арттырудың басты шарты болып табылады. Түркістан туризм дестинациясының дамуының және туристік объектілердің қазіргі жай-күйін талдау мақсатында статистикалық-экономикалық, салыстырмалы талдау әдістері қолданылды. Мақалада Түркістанның қазіргі таңдағы туристерді тартатын туристік объектілерге талдау жүргізілді. Туристік әр объектінің қызметі зерттелді. Сонымен қатар, алдағы уақытта Түркістанға туристерді көптеп тартуда қандай туристік объектілерге мән беру жолдары қарастырылды. Әлеуметтік және экономикалық маңыздылыққа ие болатын Түркістан туризмін дамыту үшін, қолданбалы ғылыми зерттеу жұмыстарының жүргізілуі маңызды. Мысалы Түркістан облысында 2121,7 мың тұрғын мекен етеді (2023 жыл 1 қаңтар). Облысқа 2023 жылдың қаңтар айында 2989 адам келген. Яғни бұл туристердің біздің қалаға келіп жатқанын көрсетеді. Түркістан қаласына туристер қандай бағытта келеді?

Кілт сөздер: Түркістан қаласы, туризм, дестинация, туристік объект.

Кіріспе

Түркістан қаласы – Оңтүстік Қазақстан облысында орналасқан, әкімшілік орталығы

---

*Бізге дұрыс сілтеме жасаңыз: Нұрмұхамедова Ш. С., Мырзахан Н. Д. Түркістан қаласындағы туристік объектілердің бүгінгі мен болашағы // Bulletin of the International university of Tourism and Hospitality. –2023. –No1(1). –Б. 87–100. <https://www.doi.org/10.62867/3007-0848.2023-1.08>

*Cite us correctly: Nurmukhamedova Sh. S., Myrzakhan N. D. Turkistan qalasyndagy turistik obektilderin' bugini men bolashagy [Present and future of tourist attractions in Turkestan] // Bulletin of the International university of Tourism and Hospitality. –2023. –No1(1). –B. 87–100. <https://www.doi.org/10.62867/3007-0848.2023-1.08>

болып саналады. Жер аумағы 7,4 мың км². Облыс аумағында қазақтардың үлесі – 62,25%, өзбектер – 35,64 %, өзге ұлттар- 2,11 % қамтиды. Түркістан қаласы Шымкент, солтүстігі Кентау, шығысы Отырар, батыс бөлігі Қызылорда облысымен шектеседі. Климаты қатаң континенті.

Түркістан қаласы тарихқа бай өлкелердің бірі. Бастауы сонау Есімханнан басталып, XIV-XVIII ғасырларда Қазақ хандығының астанасы болған. Қаланың көркін ашып тұрған, Әмір Темір салдырған «Қожа Ахмет Ясауи» кесенесі бар.

Түркістан атауының шығу тарихы. Қала X ғасырға дейін Шавғар деп аталып, кейін XII ғасырда Ясы деген атау алған. «Түркістан» атауы VIII-IX ғасырларда мәліметтерде кездесе бастайды. «Түркістан» атауы парсы тілінен аударғанда, «Түркілер елі» деген мағына береді. Тарих бойынша алғашқы түркі тайпалары, біздің Қазақстан жерінде мекендеген. Сонымен қатар, бүкіл түркі жұртына танымал Қожа Ахмет, Сүлеймен Бақырғани, қазақ халқының белгілі тұлғалары Абылай хан, Есім хан, Қазыбек би, Тәуекел хан және басқа да белгілі ғұлама-хандар осы киелі Түркістан өңірінен шыққан. «Түркістан екі дүние есігі, Ер Түріктің бесігі» - деп, Мағжан атамыз айтып кеткен. Түркі халықтарының рухани астанасы – Түркістан [1, 3 б].

Түркістан қаласы бұрындары Ұлы Жібек жолының негізгі сауда орталықтарының бірі болған. Қаншама саудагерлер, ғалымдар біздің өңірге келген. Сонымен қатар, қалада білім мен өнер қатар дамыған. Бұған мысал ретінде Н.Назарбаевтың мынандай сөзі бар:

«Әрбір халық, әрбір тәуелсіз мемлекет өзінің рухани орталығын нақтылап алуы керек. Қазақстанның рухани орталығы Түркістан» - деп айтқан.

Түркістан облысында 2121,7 мың тұрғын мекен етеді (2023 жыл 1 қаңтар). Облысқа 2023 жылдың қаңтар айында 2989 адам келген. Яғни, бұл туристердің біздің қалаға келіп жатқанын көрсетеді. Түркістан қаласына туристер қандай бағытта келеді?

Түркістан мәдени-тарихи аймақ болып саналады. Қалада орналасқан Қожа Ахмет Яссауи кесенесін «екінші Мекке» деп те атайды. Кесенеді құлшылық ету, Мекке қажылыққа барғанмен пара-пар екен. Түркістан қаласы Орта Азияның кіндігінде орналасқан. Соған байланысты қалада тек ішкі туризм ғана емес, сыртқы туризмді де жақсы дамыта аламыз. Кесенеді құлшылық ету, тұрғындар үшін тиімді болып саналады. Алыс жол жүруге денсаулығы жарамайтын адамдарға, қаржылай қиын отбасыларға жақсы мүмкіндік.

Материалдар мен әдістер

Мақала авторлары зерттеу жұмысының негізгі ақпараттық базасы тұрғысынан отандық және шетелдік туристік объектілер және туристерді дестинацияға тартуға байланысты ғылыми зерттеулерді және ақпараттарды негізге алды. Сондай ақ, Қазақстан Республикасының туристік саласын дамытудың 2019-2025 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасындағы мәліметтер және статистикалық жинақтар қолданылды. Мақала авторлары зерттеу жұмысында түрлі әдістерді қолданды. Туризмді дамыған елдердің тәжірибесін еліміздегі ахуалды сипаттау үшін талдамалық, салыстырмалы талдау әдістері пайдаланылды.

Нәтижелер мен талқылау

Туризм – әлемде дамуы жақсы салалардың бірі. Қазіргі таңдағы сарқылмайтын ресурс және болашағы жарқын салалардың бірі. Қазіргі таңда туризм арқылы өздерінің ішкі және сыртқы экономикасын дамытып отырған мемлекеттер бар. Атап айтатын болсақ, Еуропа

елдері, Оңтүстік Америка, Шығыс Азия мен аралтекес мемлекеттер.

Ата-бабаларымыздан аманат болып қалған жерімізде туризмді дамыта аламыз. Өйткені біздің өлкемізде, Қазақстанда, туристердің көруі үшін барлығы бар. Кең байтақ жер, тау-тас, тарихи орындар, заманына сәйкес салынған ғимараттар, құпияға толы өзен-көлдері, теңіздер, орманды алқаптар, флора мен фаунаға, сонау Қазақ хандығынан ары, Қыпшақ ұлысы мен Түрік қағанаты астанасы болған қалаларға, тарихқа бай өлкеміз. Туристердің айтуынша Алматы, Астана, Көкшетау, Ақтау және сан ғасырлық тарихы бар Түркістан – еліміздегі ең керемет туристік орындарға жатады [2, 7 б].

Туризмді дамытуға тек табиғат пен ескерткіштердің болуы жеткіліксіз. Бірінші осының барлығын көрсете білетін, туризм саласында қызмет ете алатын мамандардың болуы және туристік құрал-жабдықтармен қамтамасыз етілуі.

Туризм – ол саяхаттау. Адамдардың бос уақытын, біреудің мәжбүрлеуінсіз, өз еркімен бір жерге барып көңіл көтеруі мен демалу үшін тәуекел жасауы.

Түркістан 2018 жылы облыс орталығы болып жариялануы, туризм саласының дамуына жаңа дем берді. Көптеген туристік орындар салынды. Ескі ғимараттар жөндеу жұмыстарынан өтті.

Түркістан қаласының туристік бағыттарын былай бөліп қарастырсақ болады.

1- Кесте – Түркістан қаласының туризм бағыты

Тарихи-мәдени	Көңіл көтеру орталықтары	Іскерлік туризм
1	2	3
1) Қожа Ахмет Яссауи кесенесі 2) Есімхан кесенесі 3) Рабия Сұлтан бегім кесенесі 4) Цитадель камал қабырғалары мен қақпалар 5) Күлтөбе 6) Хан ордасы 7) Шілдехана 8) «Қылуат» жерасты мешіті 9) Этноауыл 10) Ұлы дала елі орталығы 11) ТЖ вокзал 12) Кітапханалар 13) С.Ерубәев және Н.Оңдасынов мұражайы 14) Әлқожа ата кесенесі	1) Керуен Сарай 2) Сикырлы Керуен 3) Ұлы жібек жолы саябағы 4) Тұңғыш Президент саябағы 5) Амфитеатр 6) Khanshaiym Plaza 7) Turan Mall 8) Сазды-Драма театр 9) Коньки алаңы ашылуда 10) Түркістан арена 11) Спорттық комплекстер 12) Боулинг,билярд, монша, сауна, бассейн орындары 13) Қонақ үйлер мен мейрамханалар 14) Funky Town және Baloo орталықтары 15) Кинотеатрлар 16) Visit centre 17) KazMedia орталығы 18) Конгресс холл	1) “Халықаралық туризм және меймандостық университеті» КеАҚ 2) Халықаралық қазақ-түрік университеті 3) Түркістан облыстық әкімшілік орталығы 4) Түркістан қалалық әкімшілік орталығы 5) Rixos Turkestan 6) Hampton by Hilton 7) «Amanat» партиясы ғимараты 8) Орталық және экобазар

1-сурет – Бірінші күннің экскурсиялық маршруты

Қалаға келген туристер үшін бірінші туристік объектілерді дұрыс таңдай білу және тиімді маршрут құру керек. Туристік маршрут құруда нені ескеру қажет? Ең алдымен объектілер туралы толық ақпарат жинап, зерттеп алыңыз. Сол арқылы туристік орындарға маршрут құру оңайырақ болады. Объектілерді бір-біріне байланыстыра аласыз.

Мейіржан Мырзалиев «2019 жылы Түркістан қаласындағы Қожа Ахмет Ясауи кесенесіне 1,5 миллион адам келген. Осы көрсеткішті 2025 жылы 5 миллионға жеткізу жоспарланып отыр» деп баяндады [3, 1 б].

Түркістан қаласында туризм жылдан жылға, айдан айға жақсарып келеді. Осыған орай қазіргі таңда көптеген проекттер, конференциялар жүзеге асырылып жатыр.

Елімізде туризм саласында қызмет ететін мамандарды даярлау мақсатында «Халықаралық туризм және меймандостық университеті» КеАҚ» ашылды. Келесі жылдан бастап университетіміздің алғашқы түлектері өз істерінің маманы болады деп сенеміз.

Осы орайда мен туризм университетінің студенті ретінде өзімнің ұсынысымды айтқым келіп тұр. Түркістан туризм бағытында енді аяққа тұрып келе жатқан қала. Қаламызда туризмге қатысты жобаларды жасауға мүмкіндіктер көп. Яғни бәсекелестік деңгейдің төмен болуы, жобаларға қаржылай ақша бөліну, қайтарымсыз гранттардың берілуі. Жаңадан коньки орталығы, саябақтар мен туристік ғимараттар салынып жатыр.

Бірінші қалада туризмді дамыту үшін, тұрғындар мен туристер не үшін қалаға келіп жатқанын анықтап алу керек. Түркістанда тарихи ескерткіштер көп. Соның бірі Ясауи кесенесі. Яғни кесенеге келетін туристердің орта жастан жоғары және қажылық мақсатта келетін діни туристер екенін біле аламыз. Қажылыққа келген туристер бір күнде барлығын көріп кете алмайды. Міндетті түрде бір түн қонақ үйлерге аялдауы қажет болады. Біз осы туристерді бір түнге емес, кем дегенде үш түнге қалдыруға әрекет жасауымыз керек.

Туристерге жасалған әрбір қызмет ұнамды және сапалы, тиімді бағада жасалуы қажет. Түркістанға келгеннен бастап күтіп алу қызметі: арнайы туристік транспорттың болуы. Ең маңызды қызметті қонақ үй қызметкерлері атқарады. Келген әрбір туристерге Түркістанның тарихи орындары бойынша туристерге дұрыс маршрут құрылған, прайс қағаздарды ұсыну. Ол маршрутта қай объектілер қамтылады? Қалай қаланы толығымен аралауға болады және ол туралы кішігірім ақпарат көрсетіледі.

Маршрут неге бұлай құрылды? Аңыз бойынша Қожа Ахмет Ясауи бабамызға құлшылықты, оның ұстазы болған Арыстан бабтан бастауымыз керек. Арыстан баб кесенесі жанында 10 км жерде Отырар қалашығы бар. Шыңғысханның алты ай бойы алмаған қамалы орны ескерткішін көрмей кетуге болмас. Қайтар жолда Қожа Ахметтің қызы Гаухар ана кесенесі мен Ясауи бабамыздың сүйікті шәкірті болған Әлқожа ата кесенесі бар. Әлқожа кейбір деректерде Қожа Ахметтің күйеу баласы, Гаухар анамыздың күйеуі болған делінген. Бойында емшілік қасиеті болған. Келесі орындар қала ішіндегі мұражайлар. Нәзір Төреқұлов қазақтан шыққан тұңғыш дипломат. Музей үш экспозициялық залдан тұрады.

- 1) Н.Төреқұлов өмірі мен қызметінің белестері
- 2) Н.Төреқұлов - дипломатия көшбасшысы
- 3) Кино зал

Саттар Ерубает мұражайы ХХ ғасырдың басында салынған. Мұражайдың басты ерекшелігі С.Ерубаеттың мектеп партасы мен патефоны бар. Мұражай қорында 2114 жәдігер тіркелген. 2019 жылғы мұражай әкімшілігі І жарты жылдықта шетелдік азаматтармен бірге 1400-ге жуық адам қабылдаған. Саттар Ерубает кім? Жиырма төрт жыл ғана өмір сүрген, жастардың сүйікті жазушысы, әрі ақын.

Бір күндік маршрутты қорытындылау мақсатында, туристер С.Ерубает мұражайына жақын жерде орналасқан Top Tobe мейрамханасына кешкі асқа барады. Мейрамхана Hampton by Hilton қонақ үйі ғимаратымен біріктірілген. Мейрамхана көп функционалды, жазғы және қысқы террасасы, vip кабиналар мен конференц залдары бар. Туристердің түнгі Түркістанды көрсету мақсатында Жібек Жолы саябағынан бір күндік маршрутты аяқтаймыз.

Екінші күннің маршруты келесідегідей болады.

2-сурет – Екінші күннің экскурсиялық маршруты

Батыс қақпадан бастау алатын маршрут, Түркістан қаласы жүрегінде орналасқан

тарихи объектілердің барлығын қамтиды.

Батыс қақпа (Мүсәлла қақпа) кесенеге кіретін қақпалардың бірі. Қоқан хандығы кезінде салынған деген деректер бар. Мүсәлла қақпасы арқылы этноауылға өтеміз. Этноауыл 7 бағыт бойынша орналасқан. Көшпенділер ауылы, шеберлер көшесі, шығыс базары, көшпенділер асханасы, сарбаздар ауылы, хан ордасы және жеке алаңдардан тұрады. XIX ғасырдың басына дейін қазақтардың өмір сүру салты мен тұрмыс-тіршілігін көрсетеді [4, 8 б].

Түркістан тарихы музейі жергілікті маңызы бар ескерткіш. Бұл ғимарат Түркістандық атқыштар батальонының I-ші ротасының кіші шендегі офицерлеріне казарма ретінде соғылған. Қазіргі таңда мұражай қызметін атқаруда.

Цитадель XVI-XIX ғғ. Республикалық дәрежеге ие ескерткіш. Кесенеге кіретін басты қақпа Тәкия қақпасы бар. Екі шеті мұнара етіп жасалған [5, 17 б].

Қожа Ахмет Ясауи кесенесі 8 үлкен бөлмеден тұрады: Үлкен Ақсарай, Кіші Ақсарай, Қазандық, Кітапхана, Асхана, Құдықхана, Көрхана, Мешіт. Кіру билеті балаларға - 100 тг, студенттерге - 200 тг, ересектерге - 300 тг, шетелдіктерге - 500 тг.

Қожа Ахмет Ясауи кесенесі – Түркістан қаласының орталығында орналасқан.

ЮНЕСКО қарамағында қорғалуда. Кесенені Ибн-Арабшах Әмір Темір салдырған.

Қожа Ахмет Ясауи сопылық бағытты ұстанған ақын. Ясауи туралы тарихта деректер көп. Ең алғаш болып Орта Азияға ислам дінін уағыздаған ұстаз ретінде айтылған. Қожа Ахмет жастайынан ілім іздеп, бабтардың бабы Арыстан бабтың шәкірті болған.

Қожа Ахмет Ясауи кесенесі Орта Азиядағы ең үлкен күмбезді кесене. Кесененің ені – 46,5 м, ұзындығы – 65 м, биіктігі – 37,5. Ғимарат биіктігі 63 м-ге дейін жету керек болған. Неге 63 метр? Мұхаммед пайғамбарымыздың (с.ғ.с) жасына сәйкес салынған. 1396 жылы кесене құрылысы басталған болатын. Самарқанд қаласындағы Бибі ханым кесенесі ұқсас етіп салынған [6, 54 б].

Кесенені салуға кірпіш, терракота (күйдірілген кірпіш), майолика (тас бояумен өрнектелген қыш), фаянс қышпен қапталған плита.

Есімхан кесенесі Қожа Ахмет Ясауи кесенесінің жанында 12 м жерде орналасқан. Қазақтың ханы Есімхан билік еткен кезде сыртқы жағдайы қолайлы болғанымен, ішкі жағдайы қолайсыз болған. Соған орай, «Есімханның ескі жолы заңдар жинағы» шыққан.

Рабия Сұлтан бегім-Әмір Темірдің немересі, Әбілқайыр ханның әйелі. Кесененің оңтүстік-шығыс бөлігінде жерасты қабірханаға кіретін есігі бар. Кесене 5 үлкен бөлмеден тұрады [7, 35 б].

Қылуат жер асты мешіті жартылай жер астында орналасқан. Қылуат сөзі арабша

«халуатан» сөзінен шыққан, жаратушыға оңаша отырып құлшылық жасайтын орын деген мағына береді. Қожа Ахмет 63 жасқа толғанда арнайылап осы мешітті салдырып, қалған өмірін осында өткізген.

Шығыс моншасы жартылай жер астына салынған бес күмбезді кешен. Әр түрлі 9 бөлмеден тұрады. Уақытына қарай әр түрлі мақсатта қолданылған. 1975 жылға дейін халық моншасы ретінде пайдалануға берілген [8, 24 б].

Құлтөбе еліміздегі көне қалалардың бірі болып саналады. Қазба жұмыстары кезінде IV-V ғасырда қалыптасып, XIV ғасырға дейін өмір сүргені анықталған. Қазіргі таңда бұл орында жөндеу жұмыстары жүргізіліп жатыр.

XVII-XVIII ғасырларда Түркістан қаласында нақты Хан ордасы болған орындар

табылды. И. В. Ерофееваның «Казахские ханы и ханские династии и XVII вв.» еңбегінде және Б.Т.Тұяқбаева мен А.Н.Проскуриннің «Проект регенерации цитадели в городе Туркестане» мақаласында толығырақ жазылған. Хан ордасында Тәуке, Қайып, Болат, Сәмеке, Әбілмәмбет хандардың билік еткен жылдарына сәйкес келеді.

Жұма мешіті XII ғасырда Қожа Ахмет Яссауидің үйі болған. 1980 жылы мешіт қайта тұрғызылып, 1982 жылдан бастап археологиялық музей қызметін атқаруда.

«Ұлы Дала Елі» орталығын Атырау облысы әкімдігі сыйға тартқан болатын.

Орталық 9 экспозициялық аймақтан тұрады.

1. «Ұлы Дала металлургиясы»;
2. «Ұлы Даланың салт аттылық мәдениеті»;
3. «Ұлы Дала жауһарлары»;
4. «Қазақстан – түркі әлемінің қара шаңырағы»;
5. «Қазақ Хандығы»;
6. «Ұлы даланың қала мәдениеті»;
7. «Қазақстанның Тұңғыш Президенті – Елбасы»;
8. «Болашақ Қазақстан»;
9. «Қазақстан – алма мен қызғалдақтың отаны».

Сандық мейрамханасы – қазақ халқының ұлттық тағамдары ұсынады. Ішкі дизайны мен атмосферасы нағыз қазақилықты сезіндіреді. Әрбір интерьерге мән берілген.

Президент саябағы 40 га аумақты қамтиды. Жасанды көл бар. Саябақ түнгі уақытта жарық шамдармен әсерлі болып көрінеді. Жаяу серуендеп, ойды жинақтап, релакс алуға жақсы орын.

Қаланың қалған объектілеріне құрылатын маршрут демалу, сергіту, көңіл көтеру бағытында ұйымдастырылады.

3-сурет – Үшінші күннің экскурсиялық маршруты

Түркістан қаласына қазіргі кезде туристердің көбісі, Керуен Сарай көпфункционалды туристік кешенін көруге келіп жатыр. Аумағы 20,5 га. 2021 жылы 10 сәуірде ашылған туристік кешен бір мезетте 10 мың турист қабылдай алады. Жобаны іске асырған «Turkistan Tourism City» компаниясы. Кешен ерекше, туристердің қамы үшін барлығы жасалған. Тамақтанатын орын, қонақ үй, шоппинг жасау орындары, көңіл көтеруге арналған шоу бағдарламалар мен қайықта серуендеу, 8Д форматтағы ұшатын театр, балаларға арналған аттракциондар.

Кешенде ерекше көзге түсетін ғимарат «Алтын Самұрық». Дүниежүзі 18 ұшатын театр бар болса, ТМД елдері ішіндегі жалғыз ұшатын театр Түркістан қаласында. Ғимарат пішіні жұмыртқа ұқсатылып жасалған. Кіреберісінде алтын түстес қыран бүркіт бар. Кешен музейге ұқсас, тас ғасырынан бастап, Жаңа Қазақстанға дейін тарихты сенсорлы технологияда, үш тілде түсіндіріп береді. Театрға кірместен бұрын 20 минут қонақтарға экскурсия жасалады. Театр ішінде адамды көкке самғататын, Қожа Ахмет Ясауи бабамызға арналған бейнероликтен басталады. Одан кейін Отырар жері, қазіргі Түркістан, Астана қалаларына, космос әлеміне, Шарын шатқалы арқылы ұшып, теңіз әлемімен таныса аласыздар. Әрбір қойылым 30 минутты қамтиды. Бір мезетте театр ішінде 40 адамға көрсетілім жүргізе алады. 1 сағатта ТИКЕТОН онлайн билет сатып алу платформасында «Алтын Самұрық» кешеніне 97 адам қызығып көріп кіреді екен [9, 1 б].

Visa -40% жеңілдік	Visa Gold -20% жеңілдік	Ересектерге 6500 тг	Балаларға (4-12 жас) 5200 тг
-----------------------	----------------------------	------------------------	------------------------------------

4-сурет – «Алтын Самұрық» ұшатын театрына кіру құны

Сиқырлы Керуен балаларға арналған ойын-сауық орталығы. Кешенде таңғажайып ертегі кейіпкерлері мен түрлі түсті «Алладин», «Әли баба» мультфильмінің кейіпкерлерімен бейнеленген аттракциондар көздің жауынын алады. 14 түрлі әткеншектер Италия мен Германиядан әкелінген.

Билет бағасы 1 балаға, 1 сағатқа лимитсіз – 2000 тг. Бір күнге билет бағасы 3000 тг.

Билет барлық аттракциондарға жарамды. 3 жастан асқан балалар кіргізіледі.

Керуен Сарай кешенінде киім-кешек, аяқ-киімдер, спорттық тауарлар, балаларға ойыншықтар мен сувинерлер сатып алуға болады.

Anjana Spa атмосферасы мен дизайны сізге ұмытылмас релаксация сәттерін сыйлайды және өмірлік күш қуатпен толтырады. Анджана СПА-да пайдаланған эфир майы, сіздің бойыңызға энергияңызды қайтарып, формаңызды қалпына келтіреді. Массаж жасауда 5 түрлі техниканы пайдаланады: жапондық шиацу, тай массаж, гавайлық массаж Ломи Ломи, шведтық және балий массаж.

Кешенде тамақтанатын Food Court аймағы бар. Фаст фуд пен жеңіл тағамдар. Қазақстандық брендтер Salam bro, Dodo pizza, Global Coffee, Coffee Boom, Burger Time жұмыс жасап жатыр.

Керуен Сарайдың туристер үшін дайындаған шоулары бар. Инстаграм әлеуметтік желісіне шоу тізімін жариялап отырады. Соның ішінде Қыз Жібек пен Төлеген шоуы,

Фонтан шоу секілді туристерді баурап алатын қызықты бағдарламалары бар.

Керуен Сарайға келген әрбір турист қайықтарға отырып көруі керек. Қайықтар 12 адамға арналған.

3-Кесте – «Керуен Сарай» көпфункционалды туристік кешенінде орналасқан, қайықтардың құны

Сатылу уақыты	0-3 жас	4-10 жас	11 жастан жоғары
12:00 – 00:00 14:00 – 00:00	ақысыз	2 000 KZT	4 000 KZT

4-Кесте – Қайыққа отыруға арналған жеңілдіктер

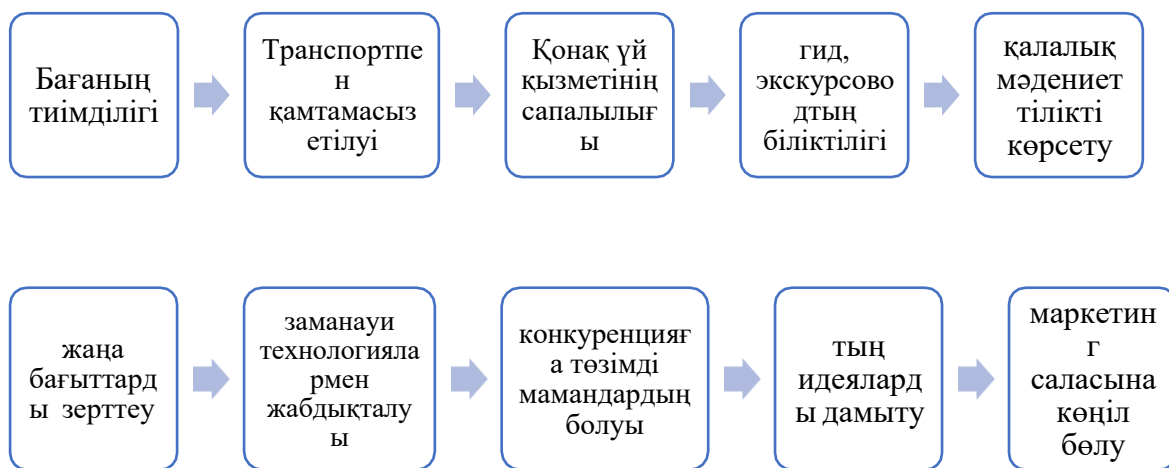
I және II топтағы мүгедектерге тегін
III топтағы мүгедектерге 50% жеңілдік
<ul style="list-style-type: none"> • Зейнеткерлерге зейнетақы куәлігін көрсеткенде 50% жеңілдік • Мүмкіндігі шектеулі адамдарды алып жүрушілерге 50% жеңілдік

5-Кесте – Эксклюзивті қайықтармен жүзу бағасы

Сатылу уақыты	VIP BOAT	GONDOL	VIKING
13:00 – 00:00 12:00 – 00:00	30 000 KZT	25 000 KZT	25 000 KZT

Кешенде Арена орналасқан. Түрлі концерттер мен аттар шоуы болады. Бір мезетте 1500 адамды қамти алады. Navoiy мейрамханасы Шығыс және Еуропалық асханасы бар жайлы ресторан.

Мейрамхана іші жайлы, ішкі дизайны шығыс стилінде жасалған.

5-сурет – Туризмді дамытудың жолдары

Түркістан облысы тарихи мәдени орындарға бай аумақ. Осыған орай облыс аумағында Café Bus жүргізу керек. «Café Bus» - бұл біздің елімізде жоқ туризмнің түрі. Автобуста

тамақтанатын орны бар кафе немесе ресторан. Автобус егерде қала ішінде жүретін болса, арнайы маршрут құрылып тоқтайтын аялдамаларды бекітеді. Қонақтар тек объектілерге барып қана қоймай, автобус атмосферасында тамақтанады.

Егер де, бизнес-проект ретінде бастау алатын болса, жақсы табыстарға қол жеткізуге болады. Конкурент жоқ. Ең бастысы – клиентке қажетті нәрсені бере алу керек.

Меню мен тағамдар. Шетел асханасындағы күрделі тағамдарды істеу автобус ішінде қиындық тудырады. Қауіпсіздік ережесін сақтай отырып, жеңіл тағамдар істеледі. Көбінесе ұлттық тағамдар, ұлттық сусындар болады.

Автобус екі этаждан тұрады. Бірінші қабатта асхана, әжетхана орналасқан. Өрт қауіпсіздігі ескере отырып, асханаға қажетті жиһаздар мен құрал-жабдықтармен жабдықталады. Екінші қабатта зал және бар орналасқан. Автобус төбесі ашылады. Жазғы мезгілде терраса қызметін атқарады.

Қазіргі заманда клиенттерді қуып жету үшін, Café Bus керек. Қазіргі таңда транспорт тек қана қозғалу қызметін атқармауы керек. Барлығын өз еркімізге қарай пайдалана аламыз.

Café Bus –дың тиімділігі қандай? Ғимарат салып, клиент қашан келеді екен деп күтіп отырмайсыз.

Артықшылығы:

- туристер үшін жаңалық
- ешқандай ғимаратты жалға іздемейсіз
- керек құжаттарды дайындау
- егерде бизнес жүрмей қалған жағдайда, автобусты сатып, салған ақшаны

қайтарыпалуға болады

- қозғалмалы бизнес болғандықтан, өз-өзіне жарнама жасап жүреді

Café Bus-қа қажетті құрал-жабдықтар

- Асхана
- Үстел мен орындықтар (барлығын автобуска мығым етіп бекіту қажет)
- Микротолқынды пеш
- Кофемашина
- Тоңазтқыштар
- Ыдыстарға арналған шкафтар
- Ыдыс жуатын машина
- Тамақтануға арналған ыдыстар (қасық, шанышқы, тарелка т.б)
- Зал

Café Bus ашуға қажетті құжаттар тізімі:

- Автобуста кафе ашуға болады деген анықтама
- Мемлекеттік тіркеу туралы куәлік
- Өрт қауіпсіздігі органдарының рұқсаты
- Санитарлық тексерудің оң нәтижесі бар құжат
- Қызметкерлердің санитарлық анықтамасы

Қанша уақытта табысқа шыға алады? Егерде орташа есеппен алатын болсақ, екі жылда барлық шығынды өтеп бір айда 500-600 мыңға дейін табуға болады. Бір күнде 100-

120 адамға дейін қызмет көрсету керек. Бұл сандарды шындыққа жатқызуға болады.

Егерде дәл осындай табыспен жұмыс жасайтын болса, бизнес құлдырамайды.

Қорытынды

Қорытындылай келе, туризмді дамытуда біз біле бермейтін, ескерілмейтін жайттар көп. Соның барлығы ескеріле отырып, жоспар құрылуы керек. Түркістан өңірінде туристерге ұсына алатын және көрсете алатын құнды мәдениетіміз бен тарихымыз болуына қарамастан, соларды дұрыс жеткізе алмауымыз. Мысалы «Отырар» қалашығында қысқаша тарихы жазылған белгілер жоқ. Мәдени туризм - бұл жетіспейтін нәрсе. Батыс Еуропа мен Ұлыбритания басқалардың мәдениетін зерттегенді ұнатады. Сондықтан Қазақстанға Мәдени іс-шаралар жетіспейді, қазақтардың өздері мақтан тұтатын нәрсе жетіспейді. Шетелдік туристер келуі үшін алдымен ішкі туризмді дамыту қажет. Қазақстандықтардың өздері үшін түрлі іс-шараларды, алаңдарды, сервисті, көлікті дамыту қажет. Ішкі туризмді дамыту арқылы ғана сыртқы туризм келеді. Шетелдік туристерді ішкі туризмді дамытпай отырғызу әрекеттері әрдайым сәтсіз аяқталды: көп ақша жұмсалады, бірақ туристер келмейді. Тарих сақталды, бірақ бұл ешкімге қажет емес. Жергілікті халық мұны өздері үшін пайдалы деп санамайынша және дұрыс сапалы етіп ұсынбайынша шетелдіктер мұнда ешқандай ақшаға келмейді.

Туризмді дамыту үшін жергілікті бастамаларға жақсы қолдау көрсету керек: фестивальдар, конкурстар, кейбір маскарадтар, қаланың әдемі және назар аударарлық күндері. Мысалы Бұхара қаласында «дәмдеуіштер» фестивалін өткізуі. Он жыл бұрын бір топ туроператорлар Бұхара дәстүрлеріне арналған бұл фестивальді өткізе бастады. Білесіз бе, қазір жыл сайын бұл фестивальге 15 мың шетелдік турист келеді. Қазақстанда бір іс-шараға осындай туристерді жинайтын бірде-бір қала жоқ. Егер мұндай іс-шара пайда болса және жылдан жылға қолдау көрсетілсе, туристер келеді. Бұл Ат спорты ойындары немесе тамақ пен ұлттық дәстүрлерге, халық ойындарына байланысты іс-шаралар болсын. Бірақ, ең алдымен, мұны Қазақстан тұрғындары жақсы көруі және жасағысы келуі тиіс. Бұл оларға біреу ақша төлегендіктен немесе оны шетелдіктер тобы үшін жасағандықтан емес. Бұл ұлттық мәдениеттің бір бөлігі болуы керек. Бұл түпнұсқа, қызықты, әдемі және шынайы болған кезде туристер келеді.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1. Байдебекова А., Кемелбеков Е. Қожа Ахмет Ясауи кесенесінің Сәулет-құрылыс сызбалары мен геометриялық өлшемдері //Инженерлік және кәсіптік білім Беру Мәселелері. - 2022. - Том. 65. -№. 2. - 16-16 беттер.
2. Чем будет привлекать туристов Туркестан? // kapital.kz URL: <https://kapital.kz/lifestyle/72071/chem-budet-privlekat-turistov-turkestan.html> (дата обращения: 18.09.2018).
3. Тәкібаева С. С. Көгілдір күмбездің құпиясы. - Астана: Аударма, 2005. - 111 б.
4. Кирдасинова К.А., Головкин Г.Г. Развитие туризма в Казахстане. // Научные стремления. - 2017. - №№17. - С. 69-76.
5. Нұрмахаммедов Н. Қожа Ахмет Ясауи мавзолейі. - Алматы: Өнер, 1980. - 25 б.
6. Немоляева М, Ходорков Л.Ф. Международный туризм: вчера, сегодня, завтра. – М: Международные отношения, 1985. – 176 с.
7. Түркістандағы туризм индустриясының болашағы жарқын // yassy-tur.kz МЕКЕН-

ЖАЙЫ: <https://yassy-tur.kz/?p=29354> (қаралым күні: 2022 жылғы 13 шілде).

8. В Туркестане открыли туристический комплекс Керуен-сарай // kapital.kz URL: <https://kapital.kz/gosudarstvo/94791/v-turkeстане-otkryli-turisticheskiy-kompleks-keruyen-saray.html> (дата обращения: 11.04.2021).

REFERENCES

1. Baidebekova A., Kemelbekov E. Qoja Ahmet İasauı kesenesiniñ Säulet-qūrylyş syzbalary men geometrialyq ölşemderi [Architectural and construction drawings and geometric dimensions of the mausoleum of Khoja Ahmed Yasawi] //İnjenerlik jäne käsıptık bilim Beru Mäseleleri. - 2022. - Tom. 65. -№. 2. - 16-16 better.

2. Chem budet privilekät turistov Turkestan? [How will Turkestan attract tourists?] // kapital.kz URL: <https://kapital.kz/lifestyle/72071/chem-budet-privilekat-turistov-turkestan.html> (data obraşenia: 18.09.2018).

3. Täkıbaeva S. S. Köğıldır kümbezdiñ qūpiasy. [The secret of the blue dome.] - Astana: Audarma, 2005. - 111 b.

4. Kirdasinova K.A., Golovkin G.G. Razvitie turizma v Kazahstane. [Development of tourism in Kazakhstan.] // Nauchnye stremlenia. - 2017. - №№17. - S. 69-76.

5. Nūrmahammedov N. Qoja Ahmet İasauı mavzoleii. [Mausoleum of Khoja Ahmed Yasawi.] - Almaty: Öner, 1980. - 25 b.

6. Nemoläeva M, Hodorkov L.F. Mejdunarodnyi turizm: vchera, segodnä, zavtra. [International tourism: yesterday, today, tomorrow.] – M: Mejdunarodnye otnoşenia, 1985. – 176 s.

7. Türkıstandağy turizm industriyasynyñ bolaşaqy jarqyn [The tourism industry in Turkestan has a bright future] // yassy-tur.kz MEKEN-JAİY: <https://yassy-tur.kz/?p=29354> (qaralym küni: 2022 jylğy 13 şilde).

8. V Turkeстане otkryli turisticheski kompleks Keruen-sarai [The Keruen-sarai tourist complex was opened in Turkestan] // kapital.kz URL: <https://kapital.kz/gosudarstvo/94791/v-turkeстане-otkryli-turisticheskiy-kompleks-keruyen-saray.html> (data obraşenia: 11.04.2021).

Ш.С. НҰРМУХАМЕДОВА

Экономика ғылымдарының кандидаты,
қауымдастырылған профессор м.а.
Халықаралық туризм және меймандостық
университеті
(Қазақстан, Түркістан)
E-mail: sharipa.62@mail.ru

Н.Д. МЫРЗАХАН

Халықаралық туризм және
меймандостық университетінің студенті
(Қазақстан, Түркістан)
E-mail: myrzahan.nurbolat@iuth.edu.kz

25.07.23 ж. баспаға түсті.

10.08.23 ж. түзетулерімен түсті.

29.09.23 ж. басып шығаруға қабылданды.

SH. NURMUHAMMEDOVA¹, N. MYRZAHAN^{1*}

¹International University of Tourism and Hospitality

(Kazakhstan, Turkestan), E-mail: myrzahan.nurbolat@iuth.edu.kz

PRESENT AND FUTURE OF TOURIST ATTRACTIONS IN TURKESTAN

Abstract. *We can say that today the tourism and service sector is one of the fastest growing. The activation of Tourism not only determines a new sector in the structure of the economy, but also plays an important role in strengthening the national economy. The purpose of the research work is to provide the main mechanisms for its further development and rational organization, conducting scientific research related to the present and future of tourist facilities in Turkestan, which are included in the top 10 priority tourist territories of Kazakhstan as the most promising areas included in the state program for the development of the tourism industry of the Republic of Kazakhstan for 2019-2025. The effectiveness of Tourism Development in Turkestan is the main condition for the formation of a modern tourist complex and increasing the contribution of tourism to the economy of Kazakhstan. In order to analyze the development of tourism destinations in Turkestan and the current state of tourist objects, statistical and economic, comparative analysis methods were used. The article analyzes the tourist objects of Turkestan that attract modern tourists. The activities of each tourist object were studied. In addition, the ways to pay attention to what tourist facilities will attract more tourists to Turkestan in the future were considered. For the development of Tourism in Turkestan, which is of social and economic importance, it is important to conduct applied scientific research. For example, 2121.7 thousand inhabitants live in the Turkestan region (January 1, 2023). In January 2023, 2989 people visited the region. That is, it shows that tourists are coming to our city. What direction do tourists come to Turkestan?*

Key words: *Turkestan city, tourism, destination, tourist object.*

Ш.С. НУРМУХАМЕДОВА¹, Н.Д. МЫРЗАХАН^{1*}

¹Международный университет туризма и гостеприимства
(Казakhstan, Туркестан), E-mail: myrzahan.nurbolat@iuth.edu.kz

НАСТОЯЩЕЕ И БУДУЩЕЕ ТУРИСТСКИХ ОБЪЕКТОВ ГОРОДА ТУРКЕСТАН

Аннотация. *Можно сказать, что сегодня сфера туризма и услуг является одной из наиболее динамично развивающихся. Активизация туризма не только определяет новый сектор в структуре экономики, но и играет важную роль в укреплении национальной экономики. Целью исследовательской работы является предоставление основных механизмов дальнейшего развития и рациональной организации туристских объектов в городе Туркестан, входящих в 10 приоритетных туристских территорий Казахстана, в качестве наиболее перспективных направлений, включенных в государственную программу развития туристской отрасли Республики Казахстан на 2019-2025 годы, проводя научно - исследовательскую работу, связанную с настоящим и перспективами туристских объектов в городе Туркестан. Эффективность развития туризма в Туркестане является ключевым условием формирования современного туристского комплекса и увеличения вклада туризма в экономику Казахстана. В целях анализа развития Туркестанской дестинации туризма и современного состояния туристских объектов применены статистико-экономические, сравнительные методы анализа. В статье проведен анализ туристских объектов Туркестана, привлекающих современных туристов. Исследована деятельность каждого туристского объекта. Кроме того, в дальнейшем были рассмотрены пути привлечения*

большого количества туристов в Туркестан, чтобы придать смысл туристским объектам. Для развития Туркестанского туризма, который приобретает социальное и экономическое значение, важно проведение прикладных научных исследований. Например, в Туркестанской области проживает 2121,7 тыс. жителей (1 января 2023 года). В январе 2023 года в область прибыло 2989 человек. То есть это говорит о том, что туристы приезжают в наш город. В каком направлении приезжают туристы в Туркестан?

Ключевые слова: *город Туркестан, туризм, дестинация, туристский объект.*